

Izvorni naučni rad

Primljeno 9. 7. 2021, prihvaćeno za objavljivanje 8. 9. 2021.

Prof. dr. sc. Amela Ćurković

Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici

amela.curkovic@unze.ba

RAZLIKOVANJE PRIJEDLOGA ZBOG I RADI U PRIJEVODU SA NJEMAČKOG

Sažetak

U prilogu je riječ o upotrebi prijedloga zbog i radi u bosanskom jeziku kao prijevodnih ekvivalenata njemačkog prijedloga wegen na osnovu književnog korpusa. Čest je slučaj u svakodnevnom govoru da se ne uočava a nerijetko i ne razumije razlika u značenju ovih dvaju prijedloga kod izvornih govornika u bosanskom jeziku. To se, međutim, nekad dešava i u književnom jeziku odnosno u književnom prijevodu, čemu ovaj rad posvećuje pažnju. Polazište za kontrastivnu analizu između dva jezika je upotreba prijedloga wegen u prijedložnom izrazu u funkciji priloške odredbe u njemačkom, kada on pokazuje nekoliko nijansi značenja. Naime, primarno značenje prijedloga wegen je uzročno, ali se upotrebljava i u funkciji cilja ili namjere. Tada u bosanskom jeziku pratimo kod prijevoda razliku u upotrebi prijedloga zbog sa značenjem uzroka i radi sa značenjem cilja ili namjere.

Ključne riječi: prijedlozi, značenje prijedloga, padež genitiv, prijedložno-padežni izraz, pozicija prijedloga, kontrastivna analiza.

Značenja prijedloga wegen

U relevantnoj literaturi su različita mišljenja u pogledu upotrebe odnosno značenja prijedloga wegen. Standardne gramatike kao što su Helbig & Buscha (2011), Jung (1990), Duden (2009) prepoznaju samo uzročno značenje prijedloga wegen, jer je naveden razlog ili argument za uzročni događaj [...] Ostali izvori relevantne specijalističke literature, kao što su Lindqvist (1994), Grabarek (1990), Schmitz (1984) i Duden Universal Dictionary (2007), prepoznaju dvije daljnje osnovne karakteristike, a to su

uzročno-finalna i modalno-relacijska semantička karakteristika (Čurković, 2018).

Schröder (1990) predstavlja najdetaljnije nijanse značenja prijedloga *wegen*, između kojih nije uvijek moguće povući jasne granice. On razlikuje čisto uzročno i uzročno-finalno značenje prijedloga *wegen* koje sadrži i semantička obilježja cilja ili namjere.

1. Kod uzročnog značenja Schröder razlikuje dvije semantičke podgrupe:

1.1. kada postoji uzrok radnje, procesa ili stanja:

1) *Wegen des starken Schneefalls mußte der Straßenwinterdienst eingesetzt werden.* (Schröder, 1990, str. 219)

2) *Wegen seiner Krankheit konnte er die Arbeit nicht termingemäß abschließen.* (Schröder, str. 219)

1.1) *Zbog obilnih snježnih padavina morala se koristiti cestovna zimska služba.*

2.1) *Zbog svoje bolesti nije mogao završiti posao prema rasporedu.*¹

U prijevodu na bosanski jezik primjeri također imaju uzročno značenje izrečeno prijedlogom *zbog*.

Često kod apstraktnih imenica prijedlog *wegen* mijenja poziciju i stavlja se iza imenice:

3) *Schon allein der Ordnung wegen sind diese Hinweise zu beachten.* (Schröder, str. 219)

4) *Besonderer Umstände wegen wurde nochmals auf den Arbeitsschutz hingewiesen.* (Schröder, str. 219)

3.1) *Samo radi održavanja reda ove se upute moraju poštivati.*

4.1) *Zbog posebnih okolnosti ponovno je skrenuta pažnja na zaštitu na radu.*

Kod ove nijanse značenja sa apstraktnim imenicama nailazimo na odstupanje u prijevodu primjera 3) gdje u bosanskom ne stoji uzrok već cilj ili namjera iskazan prijedlogom *radi*. Održavanje reda nije uzrok za poštivanje uputa, već se upute

¹ Prijevodi svih primjera preuzetih od Schrödera (1990) su slobodni prijevodi autora.

moraju poštivati radi onoga što želimo postići, ostvariti, a to je održavanje reda.

1.2. *Wegen* se može koristiti ako uzrok radnje nastane prije samog događaja ali i dalje djeluje u vrijeme odvijanja radnje.

5) *Er fuhr wegen des Glatteises sehr vorsichtig.* (Schröder, str. 220)

6) *Er machte sich wegen seiner Krankheit Sorgen um die Arbeit.* (Schröder, str. 220)

5.1) *Vozio je vrlo oprezno zbog poledice.*

6.1) *Zbog svoje bolesti se brinuo za posao.*

Bosanski ekvivalenti označavaju poledicu kao uzrok koji ne dopušta neopreznu vožnju (5.1), odnosno, bolest kao razlog ili uzrok koji je već postojao prije naše *brige* za posao, koju uzrokuje bolest (6.1).

2.2. U finalnom odnosno značenju cilja ili namjere Schröder navodi sljedeće primjere koji se po značenju poklapaju sa bosanskim ekvivalentima:

7) *Ich laufe doch nicht wegen eines Bieres (um ein Bier zu trinken) durch die halbe Stadt.* (Schröder, str. 221)

8) *Ich komme wegen der bestellten Theaterkarten (um die Theaterkarten abzuholen) zu Ihnen.* (Schröder, str. 221)

7.1) *Neću obilaziti pola grada radi jednog piva (da popijem pivo).*

8.1) *Dolazim k Vama radi pozorišnih karata koje sam naručio (da preuzmem pozorišne karte).*

U primjerima 7) i 8) je značenje cilja ili namjere dodatno parafrazirano sa gramatičkom strukturom *um + zu + infinitiv*, koja je karakteristična za finalne rečenice u njemačkom. U bosanskom se ta konstrukcija prevodi sa veznikom *da + prezent*.

Na kraju ovog poglavlja ćemo sa još jednim kontrastivnim primjerom pokazati višeznačnost prijedloga *wegen* u njemačkom tj. njegovu uzročnu i namjernu (cilj ili namjera) upotrebu, kao i razlike u značenju u njihovim ekvivalentima u bosanskom jeziku izrečene prijedlozima *zbog* i *radi*.

Uz gore već prikazane primjere 7) i 7.1), koji pokazuju *namjerno* značenje, navodimo novi primjer (9) sa istim prijedložnim izrazom, ali sa kauzalnim značenjem, kao i njegov prijevod 9.1):

7) *Ich laufe doch nicht wegen eines Bieres (...um ein Bier zu trinken) durch die halbe Stadt.* (Schröder, str. 221)

7.1) *Neću obilaziti pola grada radi jednog piva (...da popijem pivo).*

9) *Wegen eines Bieres wirst du doch nicht den Führerschein riskieren.* (Schröder, str. 220) - *Du wirst doch nicht deinen Führerschein riskieren, nur weil du ein Bier trinken willst.*

9.1) *Nećeš valjda riskirati vozačku zbog jednog piva. (...samo zato što želiš popiti pivo)*

„Radi piva“ je u prvom slučaju upotrijebljeno *namjerno* tj. s ciljem da se popije pivo, a u drugom slučaju „zbog piva“ je konzumiranje piva navedeno kao uzrok odnosno razlog zbog kojeg se može izgubiti vozačka dozvola. I uzročno značenje je u primjeru 9) dodatno pojašnjeno parafrazom kauzalne rečenice sa njemačkim kauzalnim veznikom *weil* što je u bosanskom jeziku prevedeno, također, sa kauzalnim veznikom *zato što*.

Upotreba prijedloga *zbog* i *radi*

U relevantnoj literaturi bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika se prijedlozi definiraju kao nepromjenjive vrste riječi koje stoje ispred pojedinih padežnih oblika samostalnih riječi i služe za označavanje i bliže određivanje njihovih različitih odnosa prema drugim riječima u rečenici (Jahić & Halilović & Palić, 2000; Barić et al., 1995; Stanojčić, 2010). Prema mišljenju nekih autora, oni imaju značenje, a po nekima je bitna samo njihova relacijska tj. odnosna funkcija. Ono u čemu se svi autori slažu jeste da su prijedlozi povezani s padežnim značenjem riječi uz koju stoje, oni determiniraju opće padežne odnose, pa je njihovo značenje usko vezano uz padežno značenje. Ponajbolje je dilema da li prijedlozi imaju ili nemaju značenje sumarno definirana na sljedeći način: „Prijedlozi znače različite o d n o s e onoga što znači imenica, a imenica, opet, ima različite padeže koji iskazuju različite odnose onoga što ona znači prema radnji o kojoj se u rečenici govori. Stoga se imenica, kad ima uza se prijedlog, veže s njim u onom padežu koji značenjem odgovara njegovu značenju. Veza prijedloga s imenicom zove se prijedložni izraz.“ (Barić et al., 1995, str. 278)

Prijedlozi *zbog* i *radi* a i prijedlog *wegen* u njemačkom se vezuju uz genitiv. Bitna razlika između dvaju jezika u tom pogledu je što se genitiv u bosanskom jeziku vezuje za puno više prijedloga nego u njemačkom. Tačnije rečeno „oko dvije petine u njemačkom i tri četvrtine u bosanskom.“ (Engel & Mrazović, 1986, str. 704)

Pobrojat ćemo samo neka od mnogih značenja genitiva sa prijedlozima, koja se navode u relevantnoj literaturi: prostor (*do, iz, ispred, posred, od...*), vrijeme (*prije, uoči...*), odvajanje (*od*), komparacija (*od*), uzrok (*iz, zbog...*), svrha, cilj, namjera (*radi*) itd.

Na kraju ovog poglavlja vrijedno je navesti i drugačiji stav prema značenju genitiva s prijedlozima *zbog* i *radi*: „Genitiv s [...] prijedlogom [*radi*] često se koristi i u značenju uzroka, npr. *Dao je ostavku radi sukoba u stranci*, ali se takva upotreba ne preporučuje. Uzrok je, naime, širi od cilja (namjere), pa je cilj zapravo samo poseban tip uzroka. U rečenici *Sastali su se radi dogovora* dogovor nije samo cilj sastanka nego ujedno i uzrok.“ (Silić & Pranjković, 2007, str. 218). Mada su se autori u ovom objašnjenju unaprijed ogradili od upotrebe *radi* u značenju uzroka, možemo iz ovoga podsjetiti na činjenicu da se lingvisti uveliko ne slažu oko nijansi značenja pojedinih prijedloga, o čemu smo govorili na početku 1. poglavlja u svezi prijedloga *wegen* u njemačkom.

Kontrastivna analiza prijedloga *wegen* na osnovu književnog korpusa

U ovom poglavlju ćemo analizirati primjere prijedloga *wegen* u prijedložnom izrazu u funkciji priloške odredbe u njemačkom, kada on pokazuje nekoliko nijansi značenja koja smo predočili u 1. poglavlju. U tu svrhu je odabran književni korpus kojeg čine dva djela Güntera Grassa: jedno je stariji roman iz 1963. „Hundejahre“, a drugo noviji roman iz 2006. „Beim Häuten der Zwiebel“. Paralelno pratimo kod prijevodnih ekvivalenata iz književnog korpusa razliku u upotrebi prijedloga *zbog* sa značenjem uzroka i *radi* sa značenjem cilja ili namjere o čemu je bilo riječi u 2. poglavlju.

Upotreba prijedloga *wegen* u značenju uzroka radnje, procesa ili stanja

U primjerima (10) – (15) prijedlog *wegen* u njemačkom jeziku je upotrijebljen u funkciji uzroka radnje, procesa ili stanja i tako je i preveden sa prijedlogom *zbog* sa uzročnim značenjem u bosanskom jeziku. U njemačkom se *wegen* nalazi ispred imenice što je slučaj i sa *zbog* u prijevodnim ekvivalentima.

(10) „Nicht wegen politischer Unzuverlässigkeit wurde ihm gekündigt; wegen andauernder Trunkenheit durfte er in Schwerin kein Schauspieler mehr sein.“ (HJ² str. 300)

(10.1) „Nisu mu dali otkaz zbog političke nepouzdanosti; zbog neprekidnog pijanstva nije više smeo da bude glumac u Šverinu.“ (PG³ I dio str. 306)

(11) „Den Wirt, so hieß es, hatte man wegen Wirtschaftsvergehen – Schleichhandel mit Fischkonserven - eingesperrt.“ (HJ str. 392)

(11.1) „Krčmara su, govorilo se, zatvorili zbog privrednog kriminala – prodavao na crno konzerve s ribom.“ (PG II dio str. 32)

(12) „Erst als der Studienrat Oswald Brunies wegen einer peinlichen Geschichte [...] von der Kriminalpolizei verhört [...] worden war, ...“ (HJ str. 407)

(12.1.) „Tek kada je profesor Brunis zbog jednog neprijatnog događaja [...] saslušan od kriminalne policije...“ (PG str. 47 II dio)

(13) „Also erstens die Sache mit meinem SA-Sturm, dann, ein knappes Jahr später – ich ging nach Schwerin ans Theater, fristlose Entlassung wegen Beleidigung des Führers und so weiter; ...“ (HJ str. 443)

(13.1) „Dakle, prvo stvar sa mojim esaovskim odredom, zatim jedva godinu dana posle toga – prešao sam u pozorište u Šverin – momentalni otpust zbog uvrede firera i tako dalje...“ (PG II dio str. 82)

² HJ: Oznaka za korpus Güntera Grassa: *Hundejahre*

³ PG: Oznaka za korpus Gintera Grasa: *Pseće godine*

- (14) „Damals war ich neununddreißigjahre alt und galt wegen meiner Neigung, alles zu lang Beschwiegene beim Namen zu nennen, als Störenfried.“ (BHdZ⁴ str. 222)
- (14.1) „Tada sam imao trideset i devet godina, i zbog svoje sklonosti da sve o čemu se predugo šutjelo nazovem imenom, slovio kao smutljivac.“ (DLJL⁵ str. 134)
- (15) „Wir haben wegen Kohlenmangel geschlossen.“ (BHdZ str. 281)
- (16) (15.1) „Zatvorili smo zbog nedostatka ugljena.“ (DLJL str. 168)

Upotreba prijedloga wegen sa apstraktnim imenicama i pozicijom iza imenice

Prijedlog *wegen* često stoji iza imenice kada ona označava neki apstraktni pojam što je slučaj u primjerima (16) – (19) gdje je značenje finalno tj. označava namjeru ili cilj. Kod takvih značenja prijedložnih fraza sa *wegen* je moguća parafraza sa finalnom rečenicom u njemačkom jeziku sa veznikom *damit* ili infinitivnom konstrukcijom *um + zu + infinitiv*“, što smo već prezentirali u 1. poglavlju ovog rada. Obje konstrukcije se u bosanskom jeziku prevode sa veznikom *da* ili *kako bi* ili *s ciljem da*.

- (17) „Seit neun Jahren saß sie nun in diesem Gestühl, wenn sie nicht vom Lorchen und den Mägden, der Reinlichkeit wegen, für die Dauer eines Bedürfnisses weggehoben wurde.“ (HJ str. 24)

Parafrazirano bi primjer glasio: „..., damit der Stuhl rein bleibt“.

- (16.1) „Već je devet godina tako sedela na toj stolici, ako je Lorica i služavke, radi čistoće ili zbog potrebe, ne bi za časak odande podigle.“ (PG I dio str. 41-42)

U prijevodnom ekvivalentu su navedene dvije prijedložne fraze „radi čistoće ili zbog potrebe“. Prva „radi čistoće“ odgovara njemačkom originalu „der Reinlichkeit wegen“ i ispravno je prevedena u značenju cilja ili namjere da je starica podizana sa stolice „radi čistoće“. Druga prijedložna fraza „zbog potrebe“ je

⁴ BHdZ: Oznaka za korpus Güntera Grassa: *Beim Häuten der Zwiebel*

⁵ DLJL: Oznaka za korpus Güntera Grassa: *Dok ljuštim luk*

ekvivalent njemačkoj prijedložnoj frazi sa prijedlogom *für* „für die Dauer eines Bedürfnisses“ koja je upotrijebljena je sa vremenskim značenjem, te se time sa prijevodom „zbog potrebe“ značajno odstupilo od prijevoda koji bi preciznije glasio: „za vrijeme trajanja potrebe“ ili „dok traje potreba“.

Nadalje, ove dvije prijedložne fraze su stavljene u disjunktivnu ili rastavnu vezu sa veznikom *ili* „radi čistoće ili zbog potrebe“, čime je cilj ili namjera podizanja starice sa stolice „radi čistoće“ postao neovisan o „potrebi“ zbog veznika *ili* i shvaća se kao čistoća u općem smislu. Međutim, ove dvije prijedložne fraze nisu neovisne jedna od druge u smislu ili jedno ili drugo, već se radi o cilju ili namjeri održavanja čistoće za vrijeme potrebe tj. parafrazirano bi smisao rečenice glasio: „Staricu su podizali sa stolice radi održavanja čistoće za vrijeme obavljanja fiziološke potrebe“, pa bi se time prijevod mogao preinačiti sa sintagmom: „...radi čistoće za vrijeme potrebe“.

Nekoliko stranica dalje u istom korpusu se ovaj isti primjer ponavlja u nešto drugačijem kontekstu:

(18) „Jener Eichenstuhl, den vornapoleonische Zeiten gefügt hatten, der die Großmutter neun Jahre lang, bis auf die kurzen Pausen der Reinlichkeit wegen, getragen hatte, gab sich auf und zerfiel im Moment, da es die Schildkröte von den Dielen her hoch und auf den Rücken warf.“ (HJ str. 26)

(17.1.) „...ona hrastova stolica, sazdana u prednapoleonovskim vremenima, koja je nosila babu devet godina, samo sa kratkim stankama zbog higijene, predala se i raspala u trenutku kada je kornjaču bacila uvis, tako da je pala na leđa.“ (PG I dio str. 44)

Potpuno ista fraza na njemačkom „der Reinlichkeit wegen“ je u primjeru (17) prevedena sa drugom leksičkom jedinicom – umjesto *čistoće* upotrijebljena je riječ *higijena* koja još jasnije upućuje na cilj ili namjeru u odnosu na raniji primjer na što upućuje sljedeća parafraza: „Starica je ponekad podizana sa stolice radi (održavanja) higijene.“ Higijena je dakle cilj, a ne uzrok podizanja starice sa stolice.

U sljedeća tri primjera (18) do (20) nema odstupanja između njemačkog originalnog teksta i prijevodnog ekvivalenta u pogledu

prijedloga *wegen* koji je u prvom i drugom slučaju namjernog (cilj ili namjera), u trećem uzročnog značenja:

(19) „Lührmann, hinter dem Schanktisch, holt von hinten das Zwanzigpfundsäckchen und hält sich mit dem Mehlsieb für die Gegenprobe bereit. Zuerst liegt das Säckchen, der Besinnlichkeit wegen, auf den Händen des ganz und gar schiefen Müllers, dann bettet er das Kissen am platten Ohr.“ (HJ str. 65)

(18.1) „Lirman, koji je stajao iza šanka, donosi dvije vrećice od po deset kilograma i sito za brašno radi provere. Radi pribiranja snage vrećica prvo leži na rukama potpuno iskrivljenog mlinara, zatim je kao jastučje stavlja na ravno uvo.“ (PG I dio str. 80)

Ovdje se radi o cilju ili namjeri onoga što se tek treba ostvariti, a to je da se pribere i sakupi snaga da se može na rame prebaciti vreću od deset kilograma radi lakšeg nošenja, pa je time i prijevod „radi pribiranja snage“ logičan.

(20) „Aber, und nur der Diskussion wegen, nimmt man im extremen Antisemiten nicht oft genug jüdische Eigenschaft wahr.“ (HJ str. 226)

(19.1) „Ali, već radi diskusije, kod ekstremnih antisemita se ne retko zapaža prilično jevrejskih osobina.“ (PG I dio str. 235)

Primjer 19.1. bi se mogao parafrazirati: s ciljem i namjerom da govornik učestvuje u diskusiji.

(21) „Und einmal, als es zwischen mir und Tulla wegen der Kinderkriegerei schon ziemliche Spannungen gab, zwang Tulla im Schwanenhäuschen Jenny, sich neun Blutegel anzusetzen...“ (HJ str. 317)

(20.1) „A jednom, kada je između Tule i mene zbog dobijanja dece već bilo došlo do prilične napetosti, Tula je u kolibici za labudove prisilila Dženi da sebi stavi devet pijavica...“ (PG I dio str. 322)

Uzrok, razlog za loše odnose između Tule i pripovjedača je neka ranija loša šala u vezi dobijanja djece, tako da je i ovdje prijevod ispravan.

I u sljedećem primjeru (21) i (21.1) je uzrok ispravno naveden.

- (22) Monstranz und Tabernakel waren Wörter, die ich mir ihres Wohlklangs wegen gern aufsagte. (BHdZ, str. 48)
- (21.1) Monstrance i Tabernakul bile su riječi koje sam rado ponavljao zbog njihova ugodnog zvuka. (DLJL, str. 33)
- 33) Razlog, odnosno, uzrok zašto su ponavljane riječi Monstrance i Tabernakul je njihov ugodan zvuk.

Upotreba prijedloga wegen sa konkretnim (stvarnim) imenicama

U primjeru koji slijedi došlo je do izvjesnog odstupanja od originala u prijevodu:

- (23) „Eddi Amsel hat in sein Taschentuch vier Knoten geknüpft und sich die so entstandene Mütze über die fuchsiges Haare gezogen. Weil er auch sonst lächerlich aussieht, sieht er wegen des gezipfelten Taschentuches nicht lächerlicher aus.“ (HJ str. 161)

(22.1.) „Edi Amzel je zavezao četiri čvora na svojoj maramici i tako nastalu kapu stavio na svoju riđu kosu. Pošto je i inače smešan, sada sa maramicom u čvorovima izgleda još smešniji.“ (PG I dio str. 172)

Naime, prijedložna fraza wegen des gezipfelten Taschentuches nije prevedena sa prijedlogom koji izražava uzrok *zbog*, već je upotrijebljen prijedlog *sa* i imenica u instrumentalu čime se iskazuje značenje zajednice, društva, imanja. Moglo bi se reći da je prevodilac sa drugim prijedlogom, *sa* umjesto *zbog*, spretno riješio smisao originala da je Amsel koji inače izgleda smiješno sa ili zbog maramice u čvorovima na glavi izgledao još smješnije. Međutim, pri tom je zanemarena negacija „nicht“ u originalu koja u doslovnom prijevodu znači da Amsel zbog maramice na glavi ne izgleda smješnije, jer je već i bez te maramice na glavi izgledao smiješano.

Naredna dva primjera (23) i (24) iskazuju uzrok i u originalu i u prijevodu:

- (24) „Immerzu und unter allen Regierungen machten spaltenlange Artikel und

empörte Leserbriefe Wind um den Aktienteich: Er sollte, der Mücken wegen, und weil die Schwäne eingegangen waren, zugeschüttet werden.“ (HJ str. 316)

(23.1) „Stalno i pod svim vladama razjarena pisma čitalaca skretala su pažnju na Akcijsko jezero: trebalo je da bude nasuto zbog komaraca, i zbog toga što su labudovi uginuli.“ (PG I dio str. 321)

(24) „...aber die knappe Benachrichtigung der Kriminalpolizei Danzig-Neugarten, man habe den Studienrat Oswald Brunies wegen unwürdigen Verhaltens und Verbrechens gegen die Volkswohlfahrt in Haft nehmen müssen...“ (HJ str. 346)

(24.1) „...ali kratko obaveštenje kriminalne policije Gdanjski Novi vrt, da je profesor Oswald Brunis zbog nedostojnog držanja i zločina protiv dobrobiti naroda na žalost morao biti uhapšen ...“ (PG I dio str. 350)

U oba primjera je jasno naveden uzrok odnosno razlog zbog kojeg je zatvoreno jezero (23) i (23.1) odnosno razlog zbog kojeg je profesor uhapšen (24) i (24.1.).

Kauzalno-finalno značenje prijedloga wegen

U ovom potpoglavlju je u primjerima prijedloga *wegen* jasno izraženo kauzalno-finalno značenje odnosno značenje cilja ili namjere koje dominira nad značenjem uzroka. Međutim, u prijevodnim ekvivalentima uočavamo nekoliko odstupanja.

(25) „Sie mußte zu Hahn & Löchel, danach zu Haubold & Lanser; er mußte, wegen der neuen Mühle, zur Baufirma Prochnow in der Adebargasse.“ (HJ str. 106)

(25.1) „Ona je morala da navrati kod firme Han i Lehel, a zatim kod firme Haubold i Lanzer; on je, zbog nove vjetrenjače, morao da poseti građevinsko preduzeće Prochnov u ulici Adebar.“ (PG I dio str. 118)

Ovdje se radi o cilju odnosno namjeri da se razgovara o izgradnji nove vjetrenjače, pa bi stoga prijedlog radi nove vjetrenjače bio adekvatniji prijevod.

(26) „Nur der Gerechtigkeit wegen zwingt Matern jenen Kerl, der an Stelle des

Uhrmachers seine Küchenwaage unbedingt nach Köln bringen will, in Leverkusen zum Umsteigen.“ (HJ str. 454)
 (26.1) Momka koji na mestu profesora na svaki način hoće svoju kuhinjsku vagu da odnese u Köln, Matern samo pravde radi hoće da u Leverkusenu prisili da uzme drugi voz.“ (PG II dio str. 92)

U ovom primjeru se prijedlozi podudaraju ne samo po značenju cilja ili namjere u oba jezika, već i po mjestu prijedloga u rečenici, naime iza imenice čiji odnos određuju.

(27) „Nur einmal saß mir ein Greis mit lodernd wallendem Haupthaar und Bart gratis und, wie er sagte, »einzig der Kunst wegen!«“ (BHdZ str. 306)

(27.1) „Samo mi je jedan starac plamenocrvene valovite kose i brade jednom pozirao badava, kako je rekao, "samo zbog umjetnosti!"“ (DLJL str.182)

Ovdje je u prijevodu pogrešno naveden uzrok, jer je funkcija prijedloga *wegen* cilj: „samo *radi* umjetnosti!“

Wegen u funkciji uzroka radnje, koji postoji i za vrijeme odvijanja radnje/događaja

U ovom segmentu se prijedlog *wegen* upotrebljava u funkciji uzroka radnje, koji još uvijek traje i za vrijeme odvijanja radnje/događaja. Značenja su u oba jezika podudarna.

(28) „Das Jahr läuft aus. Ein besonderes Jahresende, weil, der Berlinkrise wegen, das Sylvesterfest nur mit Leuchtkörpern und nicht mit Knallkörpern gefeiert werden soll.“ (HJ str. 41)

(28.1) „Kraj godine biće neobičan, jer zbog krize u Berlinu Nova godina može da se slavi samo svetlosnim, a ne i bučnim efektima.“ (PG I dio str. 58)

(29) „Aber nicht der Hundelosung, nicht der dunklen Wohnung wegen zog das Fräulein aus, sondern weil es in Schönwarling, wo es hergekommen war, sterben wollte.“ (HJ str. 191)

(29.1) „Ali gospođica se nije iselila ni zbog psećeg izmeta, ni zbog mračnog stana, nego zbog toga što je u Šenvarlingu, odakle je nekada došla, želela i da umre.“ (PG I dio str. 201)

Posljednji primjer (29) i (29.1) je posebno interesantan, jer se u njemačkom nižu dvije prijedložne fraze *der Hundelosung* (wegen) i *der dunklen Wohnung wegen* sa jednim zajedničkim prijedlogom *wegen*. U duhu jezika u prijevodu je ipak ponovljen prijedlog *zbog*: *ni zbog psećeg izmeta, ni zbog mračnog stana*.

Zaključak

U ovom radu se polazilo od pretpostavke da prijedlog *wegen* u njemačkom ima više nijansi značenja od uvriježenog stava u standardnim gramatikama koje prepoznaju samo uzročno značenje ovog prijedloga. Shodno tome smo u bosanskom jeziku kod prijevoda pratili razliku u upotrebi prijedloga *zbog* sa značenjem uzroka i *radi* sa značenjem cilja ili namjere. Rad je pokazao da postoje odstupanja u razlikovanju značenja prijedloga *zbog* i *radi* u bosanskom jeziku kao prijevodnih ekvivalenata njemačkog prijedloga *wegen* u odabranom književnom korpusu. U provedenoj analizi uočeno je čak šest primjera gdje je umjesto cilja ili namjere upotrijebljen prijedlog uzroka i obrnuto. Sve pomenute slučajeve koje smo u radu naglasili i pojasnili objašnjavamo činjenicom da se kod prijedloga o značenju može govoriti tek u suodnosu sa imenicom uz koju stoje i padežnim značenjem te imenice, te da je značenje prijedloga vidljivo tek iz njihove upotrebe unutar prijedložnog izraza i u određenom kontekstu.

Literatura

- Barić, E. & Lončarić, M. & Malić, D. & Pavešić, S. & Peti, M. & Zečević, V. & Znika, M. (1995). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga
- Ćurković, A. (2018). *Semantik der Präposition im Deutschen*. Zenica: Univerzitet u Zenici
- Duden. (2005). *Grammatik der deutschen Sprache*. Mannheim: Dudenverlag
- Engel, U. & Mrazović, P. (1986). *Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch*. München: Otto Sagner
- Helbig, G. & Buscha, J. (2001). *Deutsche Grammatik*. Leipzig: Enzyklopädie
- Jahić, Dž. & Halilović, S. & Palić, I. (2000). *Gramatika bosanskog jezika*. Zenica: Dom štampe

- Mrazović, P. & Vukadinović, Z. (1990). *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*. Novi Sad: Dobra vest
- Schröder, J. (1990). *Lexikon deutscher Präpositionen*. Leipzig: Enzyklopädie
- Silić, J. & Pranjković, I. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga
- Stanojčić, Ž. S. (2010): *Gramatika srpskog književnog jezika*. Beograd: Kreativni centar

Korpus

- Grass, G. (1993). *Hundejahre*. Göttingen: Steidl
- Grass, G. (2006). *Beim Häuten der Zwiebel*. Göttingen: Steidl
- Grass, G. (2006). *Dok ljuštim luk*. Zagreb: V.B.Z.
- Gras, G. (1965). *Pseće godine*. I i II dio. Beograd: Prosveta

DISTINCTION BETWEEN PREPOSITIONS ZBOG AND RADI IN TRANSLATION FROM GERMAN

Amela Čurković, PhD

Abstract

This article discusses the use of prepositions *zbog* and *radi* in the Bosnian language as translation equivalents of the German preposition *wegen* based on a selected literary corpus. It is often the case in everyday speech that the difference in the meaning between these two prepositions is not noticed and often not understood by the native speakers of the Bosnian language. However, this sometimes also happens in the literary language, i.e., in the translation of literature, to which this paper pays attention. The starting point for the contrastive analysis between the two languages is the use of the preposition *wegen* in the prepositional phrase functioning as an adverb phrase in German, when it shows several nuances of meaning. Namely, the primary meaning of the preposition *wegen* is causal, but it is also used with the meaning of goal or intention. Consequently, in the translation to the Bosnian language we follow the difference in the use of the preposition *zbog* with the meaning of cause and *radi* with the meaning of goal or intention.

Keywords: prepositions, meaning of prepositions, genitive case, prepositional-case phrase, position of the preposition, contrastive analysis.

أ.د. عملة تشوركوفتش – كلية الفلسفة - جامعة زينيتسا

تباين حرف الجر *wegen* الألماني المترجم إلى البوسنية بـ " *zbog* و *radi* "

الملخص

يتناول البحث استخدام حرف الجر *wegen* الألماني المترجم إلى اللغة البوسنية بمعنى - ل *zbog* - و - لأجل *radi* - في المدونة الأدبية. وغالبًا ما يحدث في الحديث اليومي أنه لا يُلاحظ ولا يُفهم الاختلاف في معنى هذين الاقتراحين بين المتحدثين الأصليين في اللغة البوسنية. ومع ذلك، يحدث هذا أحيانًا في اللغة الأدبية، أي، في الترجمة الأدبية، التي تولي هذه الورقة اهتمامه. إن المبدأ للتحليل التقابلي بين اللغتين هو استخدام حرف الجر *wegen* في تعبير متضمن حرف الجر في شبه الجملة في معنى الظرفية في الألمانية، عندما يظهر العديد من الفروق الدقيقة في المعنى. وعلى وجه التحديد، المعنى الأساسي لحرف الجر *wegen* سببي، ولكنه يستخدم أيضًا لدلالة الهدف أو الغاية. ثم في اللغة البوسنية ننتبع في الترجمة الاختلاف في استخدام حرف الجر في معنى السبب (ل *zbog* أو لأجل *radi*) للهدف أو الغاية.

الكلمات الأساسية: حروف الجر، معنى حروف الجر، حالة الجرّ، شبه الجملة، موضع حرف الجر، التحليل التقابلي.